

FINANSINĖS GALIMYBĖS BENDRUOMENINIAMS PROJEKTAMS VYKDYTI SIEKiant DARNaus SENIŪNIJOS VYSTYMOsi

Vilma Atkočiūnienė

Vytauto Didžiojo universitetas, Žemės ūkio akademija

Lina Juozaitienė

Vytauto Didžiojo universitetas, Žemės ūkio akademija,
Kaimo plėtros administravimo studijų programa

ANOTACIJA

Vienas iš pagrindinių veiklos principų, siekiant darnaus seniūnijos vystymosi, yra suinteresuotųjų bendradarbiavimas. Finansinės galimybės – bendradarbiavimo iniciatyvų įgyvendinimo priemonė. Nustačius finansines galimybes bendradarbiavimo iniciatyvoms ir įvertinus finansinių išteklių poreikį siekiant kaimo vietovės vystymosi darnumo, atsiranda naujos perspektyvos bendruomeninių projektų įgyvendinimui. Tyrimo objektas – finansinės galimybės. Tyrimo tikslas – nustatyti finansines galimybes bendruomeniniams projektams vykdyti siekiant darnaus seniūnijos vystymosi. Taikyti tyrimo metodai – mokslinės literatūros, dokumentų, teisės aktų ir anketinės apklausos duomenų analizė, anketinė apklausa. Remiantis atliktos Panevėžio rajono Ramygalos seniūnijos gyventojų apklausos rezultatais nustatytas nepakankamas finansinių galimybių panaudojimas siekiant darnaus seniūnijos vystymosi. Institucijos nepajėgios valdyti ekonominės ir aplinkosauginės dimensijų, ypač įvairių klimato kaitos veiksnių, o absoliučios daugumos respondentų poreikiai aplinkosaugos ir ekonomikos klausimams spręsti nėra patenkinti. Siekiai, kad gyventojai ir organizacijos seniūnijoje geriau suvoktų pasaulio tvarką ir savo veiklos darną, svariai prisidėtų prie Darnaus vystymosi tikslų, o žmonių elgesys pereitų prie atsakingo elgesio, yra apriboti nepakankamu finansinių galimybių panaudojimu vietos lygmeniu.

Reikšminiai žodžiai: suinteresuotieji, finansinės galimybės, bendruomeniniai projektai.

IVADAS

Darnus vystymasis apima ekonominę, aplinkosauginę ir socialinę vietovės vystymosi kryptis (LR Vyriausybė, 2003), kurios yra ilgalaikės, evoliucionuoja, o suinteresuotieji pasidalina atsakomybe dėl dabartinės bei būsimų kartų gyvenimo kokybės gerėjimo. Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje (2003) pabrėžiama, kad vietovė gali darniai vystytis kai strateginiuose sprendimuose ekonomikos, aplinkosaugos ir socialinė dimensijos lygiaverčiai sąveikauja tarpusavyje. Vietos suinteresuotieji – viešieji ir privatūs juridiniai asmenys, bendruomenės, verslo atstovai, ūkininkai, gyventojai bendradarbiaudami turi galimybę siekti darnaus vystymosi tikslų. Bendruomeninių projektų rengimo ir įgyvendinimo principai skatina suinteresuotuosius veikti kartu. Bendradarbiavimas padeda, skatina vietovę vystyti darniau, atveria galimybes sujungti vietos ekonomikos stiprinimo, socialinės atskirties mažinimo, aplinkai draugiškus sprendimus ir kt. siekius (Bartkutė, 2014). Bendruomeninių projektų finansavimas seniūnijose išlieka problematiškas (Kazakevičienė, 2021) dėl informacijos apie skelbiamus projektus sudėtingos sklaidos, dėl sudėtingo viešųjų paslaugų paskirstymo tarp viešojo sektoriaus ir nevyriausybinių organizacijų. Anot G. Kazakevičienės (2021), vietos nevyriausybinių organizacijoms trūksta finansinės nepriklausomybės. 90 proc. bendruomeninių projektų turi turėti kofinansavimą (Savukynienė, 2015). Trūksta mokslinių tyrimų apie finansines galimybes bendradarbiavimui stiprinti siekiant darnaus seniūnijos vystymosi. Gebėjimas pritraukti papildomų išteklių projektinėmis veiklomis didina vietovės konkurencingumą. Užtikrinus pakankamą ir stabilų projektinių lėšų srautą į seniūniją, galima nukreipti seniūnijos vystymąsi darnumo link. *Tyrimo*

objektas – finansinės galimybės. Siekiama atsakyti į klausimus – kokie gali būti finansiniai šaltiniai, kokiems poreikiams ar veikloms vykdyti, siekiant darnaus seniūnijos vystymosi, trūksta finansinių išteklių?

Tyrimo tikslas – nustatyti finansines galimybes bendradarbiavimo projektams siekiant darnaus seniūnijos vystymosi. Taip pat iškelti du uždaviniai: 1) išanalizuoti Panevėžio rajono Ramygalos seniūnijos gyventojų poreikių patenkinimo būklę; 2) išanalizuoti finansinius šaltinius vietos bendruomeninėms iniciatyvoms siekiant darnaus seniūnijos vystymosi Lietuvoje, 2020 – 2022 m.

Atliekat tyrimą taikyti tradiciniai *tyrimo metodai* – mokslinės literatūros, dokumentų, teisės aktų analizė, duomenų analizė, anketinė apklausa.

TYRIMO REZULTATAI

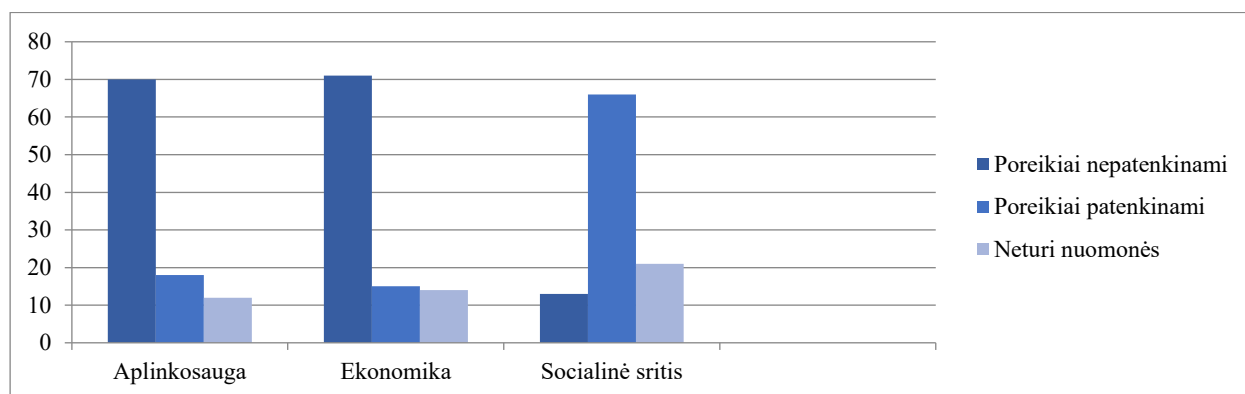
Mokslinių tyrimų duomenys (Atkočiūnienė, 2014) rodo, kad darnus vystymasis yra nesibaigiantis procesas, tai nėra stabilios ir nekintamos būsenos siekis, nes suformuluoti baigtinio vystymosi tikslo iš esmės neįmanoma. Darnus vietovės vystymasis yra kokybinės kaitos procesas, kurio charakteristikas lemia seniūnijos bendruomenės ir institucijos, jų vystymosi tikslai ir kontekstas, kuriame šis procesas vyksta. Siekis suderinti skirtingas vystymosi kryptis ir tikslus, t. y. ekonominių, socialinių ir aplinkos pokyčių nenutrūkstamą vyksmą, kartu siekti teritorijos tapatumo ir ugdyti suinteresuotųjų atsakomybę už jos vystymąsi, gerinti gyvenimo kokybę ir nuolat mokytis (tobulėti) moksliniuose tyrimuose (Petkevičiūtė, Balčiūnaitienė, 2018; Chen, Tsai, Chung & Lo, 2022) apibrėžiama kaip darnus vystymasis.

Darnus teritorijos vystymasis – neišvengiamas vystymosi scenarijus, kuriame atsakingai derinamas aplinkosauginis, socialinis ir ekonominis aspektai, tačiau mokslininkai pažymi, kad jei žmogaus elgesys negali pereiti prie atsakingo elgesio, darnaus vystymo tikslus bus sunku pasiekti (Chen, Tsai, Chung & Lo, 2022). XXI a. iššūkiai įpareigoja institucijas ugdyti gyventojus „globaliais“ (globaliai mąstantis ir lokaliai veikiantis) piliečiais, kurie geriau suvoktų pasaulio tvarką ir veiktų darniai (Petkevičiūtė, Balčiūnaitienė, 2018). Aštrėjanti geopolitinė situacija, dinamiška ekonomika, mažėjantys vietos ištekliai skatina daugiau dėmesio skirti vystymosi kryptingumui (Pakeltienė, 2016).

Seniūnijos – mažiausi teritoriniai vienetai, gali vystytis darniai ir pasiekti sinergiją visose darnaus vystymosi dimensijose. Seniūnijos lygmenyje veikiančios institucijos reguliuoja minėtas tris dimensijas, jos yra svarbios ir aktualios užtikrinant darnų vystymąsi. Vietos suinteresuotieji tik bendradarbiaudami gali veikti, stebėti, stimuliuoti ir kontroliuoti vykstančius procesus. Programa LEADER (1991) – tai viena Europos Sąjungos iniciatyvų, kuri skatina gyventojus ir organizacijas aktyviai dalyvauti gyvenamosios vietovės ir bendruomenės vystymosi procesuose. Ši politikos priemonė iš esmės pakeitė teritorijų plėtros koncepciją ir praktiką: nuo centralizuoto valdymo modelio pereinama į decentralizuotą organizacinį modelį, kuris remiasi vietos viešosios politikos įgyvendinimu „iš apačios į viršų“ principu, padeda stiprinti pilietinę visuomenę, skatina vietos valdžios, verslo ir nevyriausybinio sektoriaus darbuotojų bendradarbiavimą (Klaipėdos žuvininkystės VVG, 2015). Strategijas rengia ir įgyvendina partnerystės principu susietos vietos veiklos grupės. XX a. pabaigoje Lietuvos kaimiškųjų vietovių vystymas vis dažniau pradėtas sieti su darniu regionų vystymu. Ir tik vadovaujantis darnaus vystymosi strategijos nuostatomis atskirų kaimiškųjų vietovių vystymas tapo prioritetu, reguliuojamu kaimo plėtros politinėmis priemonėmis, orientuotu į kaimo gyventojų gyvenimo kokybės gerinimą bei bendradarbiavimo ryšių kūrimą (Atkočiūnienė, Aleksandravičius, Kiaušienė, Vazonienė, Pakeltienė, Lukė, 2015). Sėkmingas programos LEADER įgyvendinimas įvairiose ES šalyse patvirtino, kad tokia Europos politika įteisina atsakomybės pasidalijimą tarp valstybės institucijų, verslo ir pilietinės visuomenės, o integruota teritorinio vystymo koncepcija palaiko bei stiprina gyventojų iniciatyvas. Kryptingai ir sėkmingai įgyvendinami projektai tiesiogiai prisideda prie vietovės gyvenimo sąlygų gerinimo ir sukuria postūmį gyventojams imtis iniciatyvos siekti darnaus seniūnijos vystymosi tikslų.

Siekiant išanalizuoti Panevėžio rajono Ramygalos seniūnijos gyventojų poreikių būklę, 2022 m. atliktas Panevėžio rajono Ramygalos seniūnijos gyventojų poreikių, siekiant darnaus seniūnijos vystymosi, empirinis tyrimas. Vykdam tyrimą atlikta gyventojų anketinė apklausa. Duomenys buvo renkami naudojant iš anksto paruoštą klausimyną elektroniniu būdu ir tiesiogiai (naudojant popierines anketas). Nustatant imties dydį vadovautasi nuostata, kad apklausoje turi dalyvauti ne mažiau kaip 100 žmonių (Rupšienė, 2007), atstovaujančių seniūniją. Apklausoje dalyvavo 100 įvairaus tipo respondentų: privataus sektoriaus, viešojo sektoriaus organizacijų, verslo, ūkininkų, vietos bendruomeninių ir kitų nevyriausybinių organizacijų atstovų, moksleivių, kt. gyventojų. Išanalizavus apklausos duomenis galima daryti prielaidą, kad kaimo vietovės vystymasis yra nesubalansuotas, o vietos gyventojų poreikiai nėra visiškai patenkinti (1 pav.).

Poreikių sritys	Respondentų skaičius, kurių poreikiai nepatenkinami	Respondentų skaičius, kurie nežino/sunku atsakyti	Respondentų skaičius, kurių poreikiai patenkinti
Aplinkosaugos: gamtosaugos, aplinkos ir oro taršos mažinimo, atliekų perdirbimo	70	12	18
Ekonomikos: verslo skatinimo, naujų darbo vietų kūrimo	71	14	15
Socialiniai: švietimo, medicinos, kultūros, komunalinių paslaugų	13	21	66

1 pav. Panevėžio rajono Ramygalos seniūnijos gyventojų poreikių patenkinimas, 2022 m.

2022 m. Panevėžio rajono Ramygalos seniūnijos gyventojų apklausos duomenimis geriausiai tenkinami socialinės srities poreikiai, o absoliučios daugumos respondentų poreikiai aplinkosaugos ir ekonomikos klausimams spręsti nėra patenkinti. Šiuos poreikius veikia daug veiksnių, tačiau galima daryti prielaidą, kad trūksta finansinių galimybių seniūnijos aplinkosaugos ir vietos ekonomikos stiprinimo klausimams spręsti. Seniūnijos institucijos nepajėgios valdyti ekonominės ir aplinkosauginės dimensijų, ypač įvairių klimato kaitos veiksnių. Tačiau pritraukiant finansinius išteklius, esant tam tikroms galimybėms gali taikyti aplinkosaugos ir klimato kaitos švelninimo priemones, palengvinti gamtos stichijų ar visuomenės socialinių reiškinių padarytas pasekmes.

Vietos projektų įgyvendinimui gali gauti finansavimą vietos bendruomeninės, jaunimo organizacijos, kitos NVO organizacijos, ūkininkai, verslo atstovai. Vietos bendruomeninės iniciatyvos turi galimybes prisidėti prie seniūnijos vystymosi, nukreipti jį darnumo link. Bendruomeniniai projektai gali prisidėti prie viešųjų institucijų siekiamų socialinių, kultūrinių, ekonominių ir aplinkosauginių seniūnijos vystymosi tikslų. Finansinės galimybės siekiant darnaus kaimo vietovės vystymosi apima savivaldybės biudžeto, savivaldos, Europos sąjungos struktūrinių

fondų ir privačias lėšas. Finansiniai šaltiniai, kurie prieinami vietos bendruomeninėms iniciatyvoms Lietuvoje, 2020–2022 m. aprašyti 1 lentelėje.

1 lentelė. Finansiniai šaltiniai, kurie prieinami vietos bendruomeninėms iniciatyvoms siekiant seniūnijos darnaus vystymosi Lietuvoje, 2020–2022 m.

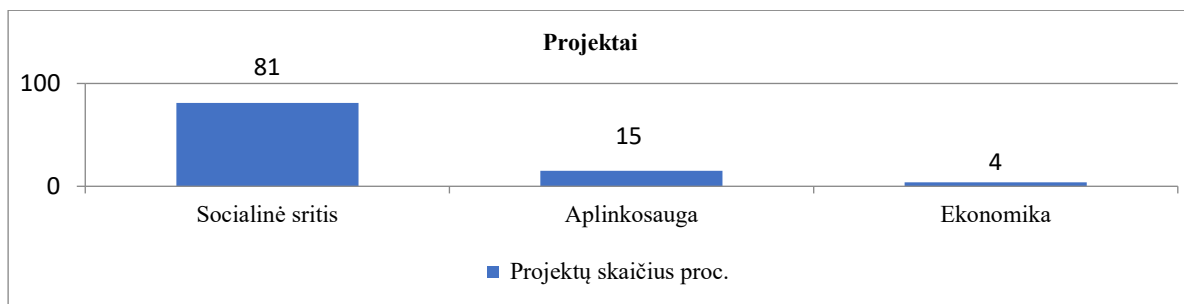
Finansiniai šaltiniai, koordinatorius	Prioritetai, programos, priemonės	Pareiškėjai, Partnerio kriterijaus reikalavimas projektų finansavimui
Panevėžio rajono 2016–2023 m. Vietos plėtros strategija, Panevėžio rajono vietos veiklos grupė	Socialinės ir ekonominės veiklos kaimo vietovėse įvairinimas. Bendruomeninio verslo kūrimas ir plėtra	Viešieji ir privatūs juridiniai asmenys, Partneriai privalomi/neprivalomi
	Kaimo atnaujinimas, savitumo puoselėjimas ir vietos gyventojų kompetencijų didinimas. Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse	Viešieji ir privatūs juridiniai asmenys, Partneriai privalomi/neprivalomi
Panevėžio rajono savivaldybės dalyvaujamas biudžetas, Panevėžio rajono savivaldybės administracijos švietimo, sveikatos, kultūros įstaigos	Aplinkos apsaugos programa	Nevyriausybinių organizacijų, seniūnijos, Partneriai neprivalomi
	Sveikatos apsaugos programa	Socialinių paslaugų centrai, remtinų šeimų, vaikų dienos centrai Partneriai privalomi
	Socialinės atskirties mažinimo programa	
	Ekonominio konkurencingumo didinimo programa	Smulkaus ir vidutinio verslo, turizmo organizavimo atstovai Partneriai neprivalomi
	Aktyvaus bendruomenės gyvenimo skatinimo programa	Kultūros centrai, bibliotekos, bendruomenės, nevyriausybinių organizacijų, jaunimo organizacijų, religinės bendruomenės, Partneriai privalomi/ neprivalomi
2021–2027 m. Europos Sąjungos fondo investicijų programa, LR Aplinkos ministerija, Aplinkos projektų vykdymo agentūra (APVA)	Daugiabučių namų atnaujinimo (modernizavimo) programa. Plėtros programos. APLINKOS APSAUGOS RĖMIMO PROGRAMA. Klimato kaitos programa. Atliekų prevencijos ir tvarkymo programa. Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondo programa	Viešieji ir privatūs juridiniai asmenys, Partneriai neprivalomi
2021–2027 m. Europos Sąjungos fondo investicijų programa, LR Energetikos ministerija	Didinti atsinaujinančių energijos išteklių dalį, užtikrinant atsinaujinančių išteklių integraciją į elektros tinklus	Viešieji ir privatūs juridiniai asmenys, Partneriai neprivalomi
2021–2027 m. Europos Sąjungos fondo investicijų programa, LR Sveikatos ministerija	2022–2030 metų Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos sveikatos išsaugojimo ir stiprinimo plėtros programos pažangos priemonės Nr.11-001-02-10-02. „Stiprinti gyventojų psichikos sveikatą bei plėtoti psichoaktyviųjų medžiagų ir kitų priklausomybę sukeliančių veiksmų kontrolę ir vartojimo prevenciją“	Viešieji ir privatūs juridiniai asmenys, Partneriai privalomi/ neprivalomi
2021–2027 m. Europos Sąjungos fondas, LR Finansų ministerija	Pažangos priemonė skirta įgyvendinti reformai „Nacionalinio biudžeto ilgalaikis tvarumas ir skaidrumas“. Stiprinti viešojo ir privataus sektorių partnerystę ir skatinti privačių investicijų pritraukimą	Viešieji ir privatūs juridiniai asmenys, Partneriai privalomi/ neprivalomi

Finansiniai šaltiniai, koordinatoriai	Prioritetai, programos, priemonės	Pareiškėjai, Partnerio kriterijaus reikalavimas projektų finansavimui
2021–2027 m. Europos Sąjungos fondo investicijų programa, LR Ekonomikos ir inovacijų ministerija	Sukurti nuoseklią inovacinės veiklos skatinimo sistemą. Plėtoti socialinės integracijos priemones labiausiai pažeidžiamoms grupėms	Viešieji ir privatūs juridiniai asmenys, Partneriai privalomi / neprivalomi
	Kurti technologinius sprendimus ir įrankius, leidžiančius saugiai ir patogiai naudotis paslaugomis	Viešieji ir privatūs juridiniai asmenys, Partneriai neprivalomi
	Skatinti įmones skaitmenizuoti veiklas ir paslaugas	Viešieji ir privatūs juridiniai asmenys, Partneriai privalomi / neprivalomi
2021–2027 m. Europos Sąjungos fondo investicijų programa, LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	Plėtoti socialinės integracijos priemones labiausiai pažeidžiamoms grupėms	Viešieji ir privatūs juridiniai asmenys, Partneriai neprivalomi
2021–2027 m. Europos Sąjungos fondo investicijų programa, LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	NVO kompetencijų tobulinimas, siekiant vykdyti organizacijos strateginę plėtrą. Regionuose veikiančių NVO bendradarbiavimas ir plėtra. Institucinių gebėjimų, reikalingų NVO darbo efektyvumui didinti, stiprinimas. NVO tarptautinio bendradarbiavimo skatinimas, tarptautinių ryšių ir veiklos organizavimas	Nevyriausybinių organizacijų (NVO) Partneriai privalomi / neprivalomi
Nacionalinė parama kaimo bendruomenių projektams, LR Žemės ūkio ministerija	Kaimo bendruomenių materialinės bazės sukūrimas ir (arba) stiprinimas. Kaimo vietovių viešųjų erdvių sutvarkymas, pritaikant jas kaimo gyventojų poreikiams. Mokomieji vizitai arba tradiciniai renginiai, skirti Lietuvos mažųjų kultūros sostinių veikloms įgyvendinti, renginiai Lietuvos Respublikos Seimo ir (ar) savivaldybės, kurioje veikia organizacija, paskelbtoms metų temoms garsinti, minėti, organizuoti	Kaimo bendruomenės, kultūros įstaigos, jaunimo organizacijos Partneriai privalomi / neprivalomi
2021–2027 m. Europos Sąjungos fondo investicijų programa, LR Kultūros ministerija	Ilgalaikės ekonominės ir socialinės gerovės bei Lietuvos ekonomikos atsparumo ir konkurencingumo užtikrinimas. Vietos bendruomenių skatinimas, bendruomenių socialinio verslo skatinimui, bendruomenės vietos plėtros užtikrinimas, viešųjų paslaugų prieinamumas miestuose, regionų centrų stiprinimui, viešųjų paslaugų prieinamumas, privačių investicijų į regionus skatinimas. Investicijos į kultūros išteklių skaitmeninimą ir prieinamumą. Aukštos meninės vertės, įvairaus ir įtraukaus kultūros turinio prieinamumo didinimas	Viešieji ir privatūs juridiniai asmenys, Partneriai privalomi / neprivalomi

Finansiniai šaltiniai, koordinatoriai	Prioritetai, programos, priemonės	Pareiškėjai, Partnerio kriterijaus reikalavimas projektų finansavimui
2021–2027 m. Europos Sąjungos fondo investicijų programa, LR Vidaus reikalų ministerija	Didinti visuomenės įsitraukimą į vietos problemų sprendimą	Viešieji ir privatūs juridiniai asmenys, Partneriai privalomi / neprivalomi
2021–2027 m. Europos Sąjungos fondo investicijų programa, PPP Lietuva Centrinė projektų valdymo agentūra LR Finansų ministerija; Centrinė projektų valdymo agentūra (CPVA)	Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė. Mokymai, Parama produktyvumo didinimui, Nauji produktai ir paslaugos; Naujų įrankių / sprendimų kūrimas; Parama vystymui ir plėtrai; Tyrimai	Viešieji ir privatūs juridiniai asmenys Partneriai privalomi / neprivalomi
Europos Tarybos Europos jaunimo fondas	Pilietiškumas/Demokratija; Bendradarbiavimas ir plėtra; Plėtra; Žmogaus teisės. Mokymai; Keitimasis žiniomis ir patirtimi; Mobilumas; Informacijos sklaida	Nevyriausybinių organizacijų (NVO) Partneriai privalomi
Bendroji žemės ūkio politika. LR Žemės ūkio ministerija, Nacionalinė mokėjimo agentūra (NMA)	Žemės ūkis / Žuvininkystė; Regionų plėtra ir vystymas; Plėtra; Aplinkosauga. Parama produktyvumo didinimui; Parama užimtumo didinimui; Parama vystymui ir plėtrai.	Viešieji ir privatūs juridiniai asmenys, Nekomercinės organizacijos, Verslo subjektai Partneriai privalomi / neprivalomi
Europos socialinis fondas plus. LR Finansų ministerija	Socialinės paslaugos; Jaunimas; Bendradarbiavimas ir plėtra; Švietimas ir mokymas; Užimtumas; Plėtra; Sveikatos apsauga Mokymai; Keitimasis žiniomis ir patirtimi; Parama užimtumo didinimui; Naujų įrankių / sprendimų kūrimas; Parama vystymui ir plėtrai	Viešieji ir privatūs juridiniai asmenys Partneriai privalomi / neprivalomi

Išanalizavus finansinių šaltinių galimybes, galima daryti prielaidą, kad viešieji ir privatūs juridiniai asmenys turi galimybę projektines veiklas vykdyti pagal visas darnaus vystymosi dimensijas. Tačiau finansinių šaltinių koordinatoriai neįvertino seniūnijų vystymo ypatumų ir nesusiekinio bendradarbiavimo svarbos investuojant į kaimo vietas. Nevyriausybiniams organizacijoms, neturinčioms nuosavo kapitalo, aplinkosauginius ir ekonomikos skatinimo projektus vykdyti beveik neįmanoma.

2022 m. Panevėžio rajono Ramygalos seniūnijos gyventojų apklausos duomenimis 70 proc. respondentų nuomone finansavimo trūksta aplinkosaugai ir ekonominio augimo skatinimui. Ramygalos seniūnijos gyventojų nepateisintus lūkesčius taip pat atspindi 2020–2022 m. Ramygalos seniūnijoje vykdyti projektai (2 pav.), kurių skaičius neproporcingas darnaus vystymosi atžvilgiu.

2 pav. Panevėžio r. Ramygalos seniūnijoje vykdyti bendruomeniniai projektai 2020–2022 m.

2020–2022 m. aplinkosaugos ir ekonomikos klausimams spręsti Ramygalos seniūnijoje buvo vykdyti tik 19 proc. projektų. Gyventojų nuomone Ramygalos seniūnijoje neišspręsti gatvių apšvietimo, nuotekų surinkimo, kelių priežiūros, oro taršos, atliekų perdirbimo klausimai.

Viešųjų ir privačių juridinių asmenų bendruomeninių projektų vykdymą iki 2027 m. užtikrina bendroji ES politika palaikydama struktūrinių fondų Sanglaudos politikos fondą. Sanglaudos politikos fondas – (Europos regioninės plėtros fondas (ERPF), Europos socialinis fondas+ (ESF+), Sanglaudos fondas (SaF), Teisingos pertvarkos fondas (TPF), Europos jūrų reikalų, žuvininkystės ir akvakultūros fondas (EJRŽAF). Tokią galimybę suteikia parengta ES fondų investicijų programa 2021–2027 m. (Europos komisija, 2022), kurioje skiriama energetikai – 1156 mln. Eur, transportui ir darniam judumui – 990 mln. Eur, socialinei įtraukčiai – 709 mln. Eur, regionams – 828 mln. Eur, kultūrai – 126 mln. Eur, sveikatai – 531 mln. Eur, švietimui – 542 mln. Eur, aplinkos ir klimato kaitai – 638 mln. Eur, skaitmeninimui ir skaitmeniniam jungimui – 154 mln. Eur, inovacijoms ir mokslui – 679 mln. Eur, verslui – 542 mln. Eur, darbo rinkai – 320 mln. Eur. Atsižvelgiant į Lietuvos vyriausybės programą ir ES Bendrųjų nuostatų reglamente nustatytus politikos tikslus, investicijos pagal 2021–2027 m. ES fondų programą nukreipta į aktualiausias darnaus vystymosi sritis.

Bendrosios ES politikos kryptys iki 2027 m., pagal kurias galėtų būti investuojama seniūnijose pateiktos 3 lentelėje.

2 lentelė. Finansinės galimybės bendruomeniniams projektams pagal bendrąsias ES politikos kryptis iki 2027 m.

Sritis	Darnaus vystymosi dimensija
Inovacijos ir skaitmeninimas, mokslo ir verslo bendradarbiavimas, žinių komercinimas	Ekonominė
Švietimas, įgūdžių formavimas, kvalifikuotą darbo jėgą, gebančią diegti inovacijas ir reaguoti į besikeičiančius poreikius, kartu sprendžiant socialinės atskirties iššūkius	Socialinė
Žalioji transformacija – atsinaujinančių energijos šaltinių, darnaus judumo ir žiedinės ekonomikos skatinimą	Aplinkosauginė, Ekonominė
Sveikatos sistemų atsparumo didinimas	Socialinė
Pažangus, saugus ir įvairiarūšis susisiekiimas, įskaitant tarpvalstybinio, nacionalinio ir regionų judumo gerinimą	Socialinė
Tvarus ir integruotas miestų ir regionų vystymasis, grįstas konkrečiaus regiono sprendimais dėl patrauklumo ir ekonominio potencialo didinimo, investicijų pritraukimo ir gyvenimo kokybės gerinimo	Aplinkosauginė, Ekonominė, Socialinė

Atsižvelgiant į bendrąsias ES politikos kryptis Ramygalos seniūnija ir ateityje turės finansines galimybes spręsti aplinkosaugines ir ekonomines problemas siekiant darnaus seniūnijos vystymosi.

IŠVADOS

1. Bendruomeninių projektų įgyvendinimui, siekiant darnaus seniūnijos vystymosi, sudarytos palankios finansavimo galimybės. Bendruomeniniams projektams lėšos gali būti skiriamos iš Valstybės biudžeto, vietos savivaldos, Europos Sąjungos struktūrinių fondų, tačiau projektų rengimo ir įgyvendinimo problema egzistuoja. Finansiniai ištekliai skirstomi neskatinant bendradarbiavimo, o atrankos kriterijuose nurodyta, kad nebūtinai reikia turėti partnerį. Finansinių šaltinių koordinatoriai neįvertino seniūnijų vystymosi ypatumų ir nesusiejo bendradarbiavimo svarbos investuojant į kaimo vietas.
2. Dažniausiai bendruomeninės iniciatyvos koncentruojasi į vieną iš darnaus vystymosi dimensijų, pvz. socialinę arba kultūros. Panevėžio rajono Ramygalos seniūnijoje įgyvendintų projektų skaičius pagal darnaus vystymosi dimensijas neproporcingas. Ypač stokojama vietos ekonomikos stiprinimo ir aplinkosaugos klausimus sprendžiančių projektų, nepakankamas finansinių galimybių panaudojimas siekiant darnaus seniūnijos vystymosi.
3. Seniūnijos lygmenyje veikiančios institucijos yra svarbios ir aktualios užtikrinant darnų vystymąsi, tačiau jos nepajėgios valdyti ekonominės ir aplinkosauginės dimensijų, ypač įvairių klimato kaitos veiksnių, o absoliučios daugumos respondentų poreikiai aplinkosaugos ir vietos ekonomikos klausimams spręsti nėra patenkinti.
4. Siekiai, kad seniūnijos gyventojai, organizacijos geriau suvoktų pasaulio tvarką ir savo veiklos darną, svariai prisidėtų prie Darnaus vystymosi tikslų, o žmonių elgesys pereinant prie atsakingo elgesio, yra apriboti nepakankamu finansinių galimybių panaudojimu vietos lygmeniu.

LITERATŪRA

1. Atkočiūnienė, V. (2014). Darbo vietų plėtojimo darnumą Lietuvos kaimiškuosiuose regionuose lemiantys veiksniai. *Regional formation and development studies*, 2014, 1: 19–28.
2. Atkočiūnienė, V., Aleksandravičius, A., Kiaušienė, I., Vazonienė, G., Pakeltienė, R., & Lukė, R. (2015). Kaimo socialinės infrastruktūros vystymasis siekiant užtikrinti teritorinę ir socialinę sanglaudą. Prieiga per internetą: <https://www.vdu.lt/cris/entities/publication/246f4c9a-c5ea-430f-a0ec-f6cbf98966aa/details>
3. Bartkutė, R. (2014). Socialinio kapitalo dimensijos socialinio darnumo valdyme. Prieiga per internetą: <https://epublications.vu.lt/object/elaba:2117671/>.
4. Biudžeto vykdymo ataskaitų rinkiniai. Vietos plėtros strategija. Prieiga per internetą: <https://www.panrs.lt/administracine-informacija/biudžeto-vykdymo-ataskaitu-rinkiniai/>.
5. Chen, F. H., Tsai, C. C., Chung, P. Y., & Lo, W. S. (2022). Sustainability Learning in Education for Sustainable Development for 2030: An Observational Study Regarding Environmental Psychology and Responsible Behavior through Rural Community Travel. *Sustainability*, 14(5), 2779.
6. Kaimo plėtros Lader metodo įgyvendinimas. Europos audito rūmai. Prieiga per internetą: https://www.eca.europa.eu/lists/ecadocuments/sr10_05/sr10_05_lt.pdf.
7. Kazakevičienė, G. (2021). *Viešųjų paslaugų perdavimo nevyriausybinėms organizacijoms galimybės Pagėgių savivaldybėje*. 2021. PhD Thesis. Kauno technologijos universitetas. Prieiga per internetą: <https://epubl.ktu.edu/object/elaba:95920258/>.
8. LEADER PROGRAMA. Klaipėdos žuvininkystės vietos veiklos grupė. 2022. Prieiga per internetą: <https://www.klaipedazvvg.lt/leader/>

9. Lietuvos Respublikos Vyriausybė. 2003. Dėl nacionalinės darnaus vystymosi strategijos įgyvendinimo ir patvirtinimo 1031100NUTA00001160. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.217644/WPqyZkDuCy>.
10. Nacionalinių nevyriausybinių organizacijų institucinio stiprinimo projektų finansavimo 2023–2024 metais atrankos konkursas. Prieiga per internetą: <https://socmin.lrv.lt/lt/skelbimai/nacionaliniu-nevyriausybinu-organizaciju-institucinio-stiprinimo-projektu-finansavimo>
11. Pakeltienė, R. (2016). Sinergijos reiškinių interpretacija darnaus kaimiškų vietovių vystymo kontekste. „Konkurencingumo stiprinimas: geroji patirtis“, 2016, 47.
12. Panevėžio rajono 2016–2023 m. Vietos plėtros strategija. Prieiga per internetą: <http://www.panvvg.lt/?portfolio=panevezio-rajono-2016-2023-m-vietos-pletros-strategija>.
13. Panevėžio rajono 2016–2023 m. Vietos plėtros strategija. Prieiga per internetą: <http://www.panvvg.lt/?portfolio=panevezio-rajono-2016-2023-m-vietos-pletros-strategija>.
14. PPP Lietuva Centrinė projektų valdymo agentūros interneto puslapis. Prieiga per internetą: <https://ppplietuva.lt/lt/>.
15. Petkevičiūtė, N., Balčiūnaitienė, A. (2018). Darnumo vystymas organizacijose: problemos ir iššūkiai. Prieiga per internetą: https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/15260/Petkevičiūtė_2018_VSVT.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
16. Rupšienė, L. (2007). Kokybinio tyrimo duomenų rinkimo metodologija. Klaipėda: KU leidykla.
17. Savukynienė, R. (2015). *Nevyriausybinių organizacijų kaip Europos Sąjungos politikos tikslinė grupė*. 2015. Master's Thesis. Prieiga per internetą: https://scholar.google.lt/scholar?hl=lt&as_sdt=0%2C5&q=kofinansavimas&btnG=.

FINANCIAL OPPORTUNITIES TO CARRY OUT COMMUNITY PROJECTS FOR THE DEVELOPMENT OF THE WARD

SUMMARY

Cooperation between stakeholders is one of the main operating principles for the sustainable development of the ward. Financial opportunities are a means of implementing cooperation initiatives. After determining the financial possibilities for cooperation initiatives and assessing the need for funds to achieve the sustainable development of the rural area, a perspective for the implementation of community projects appears. The object of the study is financial possibilities. The purpose of the study is to determine the financial possibilities for implementing community projects for the sustainable development of the ward. Applied research methods – analysis of scientific literature, documents, legal acts, data analysis, questionnaire survey. Based on the results of the survey of residents of Panevėžys district's Ramygala ward, insufficient absorption of funds for sustainable development of the ward has been determined. The institutions are not capable of managing the economic and environmental dimensions, especially the various factors of climate change, and the needs of the absolute majority of respondents for solving environmental and economic issues are not met. The aspirations for residents and organizations in the ward to better understand the world order and the harmony of their activities, to contribute significantly to the goals of Sustainable Development, and for people's behavior to shift to responsible behavior, are limited by the insufficient use of financial opportunities at the local level.

Keywords: stakeholders, financial opportunities, community projects.